

Sv. Tomáše Aquinského,

učitele andělského,

VÝKLAD MODLITBY PÁNĚ.

Přeložil

M a t. V a n ě k.

Ascetické knihovny čís. 48.

V Brně, 1897.

Tiskem a nákladem knihtiskárny benediktinů rajhradských.

S povolením duchovní vrchnosti.

1. Modlitba Páně jest modlitba bezpečná.

Mezi ostatními modlitbami jest modlitba Páně nejřednější. Neboť má pět vynikajících vlastností, které se požadují při modlitbě. Modlitba má totiž býti bezpečná, pravá, spóřádaná, zbožná a pokorná.

Bezpečnou má býti, abychom s důvěrou přistoupili k trůnu milosti jeho, jak čteme v listu k Žid. (4, 16.), a neztráceli důvěry, neboť čteme: »Žádejž pak s důvěrností, nic nepochybuje.« (Jak. 1, 6.) A zajisté jest tato modlitba nejbezpečnější; neboť jest utvořena od přímlyvce našeho, jenž jest nejmodřejší prosebník, v němž podle písma »jsou všechny poklady moudrosti,« o němž se praví v listu ku Koloss. (2, 3.): »Přímlyvce máme u Otce, Ježíše spravedlivého.« (1. Jan. 2, 1.) Proto dí sv. Cyprián: »Majíce Krista za přímlyvce u Otce za hříchý naše, přednášejme slova

svého přímluvce, prosíme-li za své viny.« Dále ještě bezpečnější jeví se proto, že týž, jenž s Otcem modlitbu vyslychá, naučil nás modliti se podle slov žalmu: »Volati bude ke mně a já vyslyším jej.« (Ž. 90, 15.) Proto praví sv. Cyprián: »Mila, důvěrna a zbožna jest modlitba, v nížto prosíme Boha jeho vlastními slovy.« Proto nikdo neustává od této modlitby bez prospěchu: neboť jí se odpouštějí časné hříchy, praví sv. Augustin.

2. Modlitba Páně jest modlitba pravá.

Pravou má býti modlitba naše, aby modlící se žádal od Boha věcí prospěšných. Neboť sv. Jan Damascenský praví: »Modlitba jest prosba u Boha o věci slušné.« Mnohdy nebývá modlitba vyslyšena, poněvadž se žádají věci neslušné. »Prosíte, a neberete, protože zle prosíte.« (Jak. 4, 3.) Velmi nesnadno jest však věděti, oč máme prositi, jelikož velmi nesnadno jest věděti, čeho bychom měli žádati. Neboť, oč můžeme prositi, toho i v modlitbě můžeme žádati, a proto praví apoštol: »Neboť zač bychom se měli modliti, jak sluší, nevíme.« (Řím. 8, 26.) Sám Kristus jest učitelem; on nás učí, zač se modliti máme. Neboť apoštolé

pravili jemu: »Pane, nauč nás modliti se.« (Luk. 11, 1.) Toho tedy nejsprávněji žádáme, zač podle jeho učení modlíme se, jakož dí sv. Augustin: »Cokoliv ale mluvíme, nic jiného nevyjádřujeme, než co jest obsaženo v této modlitbě Páně, modlíme-li se správně a vhodně.«

3. Modlitba Páně jest modlitba spořádaná.

Modlitba má býti také spořádaná, jako naše žádost, protože modlitba tlumočí žádosti. A tato spořádanost modlitby žádá, abychom dávali přednost věcem duchovním před tělesnými, nebeským před pozemskými, dle slov: »Hleďte nejprvé království Božího a spravedlnosti jeho a toto všechno bude vám přidáno.« (Mat. 6, 32.) Pán nás naučil zachovávat to v modlitbě této, v níž napřed prosíme o věci nebeské a potom o pozemské.

4. Modlitba Páně jest modlitba zbožná.

Modlitba má býti zbožnou, poněvadž tuk zbožnosti činí oběť modlitby Bohu příjemnou dle slov: »Ve jménu tvém pozdvihovati budu

rukou svých; jakoby sádlem a tukem naplněna budiž duše má.« (Ž. 62, 5.) Zbožnost ale bývá mnohdy zeslabena rozvláčností modlitby; proto varoval Pán před zbytečnou rozvláčností v modlitbě, řka: »Modlíce se pak, nemluvte mnoho.« (Mat. 6, 7.) A sv. Augustin praví Probě: »Nebudiž v modlitbě mnohé mluvení, ale ať neschází mnohé dovolávání se, trvá-li vřelá pozornost.« Proto také ustanovil Pán tuto modlitbu krátkou. Zbožnost pak povstává z lásky, a to z lásky k Bohu a bližnímu, ježto obé jeví se v modlitbě této. Neboť abychom ukázali lásku k Bohu voláme k němu »Otče«; abychom ukázali lásku k bližnímu, modlíme se spolu za všechny, řkouce »Otče náš atd. A, odpusť nám naše viny atd.«, k čemuž nás povzbuzuje láska k bližnímu.

5. Modlitba Páně jest modlitba pokorná.

Modlitba má býti také pokornou, dle slov: »Popatřil k modlitbě ponížených« (Ž. 108, 18.); jakož i co čteme o fariseu a publikánovi (Luk. 18, 10); a »ponížených a tichých vždycky se tobě líbila modlitba.« (Judith 9, 16.) A tato pokora zachovává se i v modlitbě této. Neboť

pravá pokora v ničem nedůvěřuje svým silám, ale všecko očekává z moci Boží.

6. Účinek modlitby jest trojí.

Nad to si pamatuj, že trojí prospěch přináší modlitba. Předně jest účinným a užitečným prostředkem proti zlu. Zbavujeť nás spáchaných hříchů: »Ty odpustil jsi bezbožnost hříchu mého; za to modliti se bude k tobě všeliký svatý.« (Ž. 31, 6.) Tak se modlil lotr na kříži a dosáhl odpuštění, slyše od Krista: »Dnes se mnou budeš v ráji.« (Luk. 23, 43) Tak se modlil publikán a ospravedlněn sestoupil do domu svého. (Luk. 18, 14.) Modlitba zbavuje také bázně hříchů přístích, zbavuje trudu a zármutku. »Jest-li kdo z vás v zármutku, modliž se. (Jak. 5, 13.) Rovněž zbavuje pronásledování a nepřátele. »Místo toho, kdež měli mne milovati, utrhali mi: já pak jsem se modlil.« (Ž. 108, 4.) Za druhé účinně a užitečně pomáhá, aby se splnily všechny žádosti. »Všecko, začkoliv modlíce se prosíte, věrte, že vezmete« (Mar. 11, 24.); a nebýváme-li vyslyšeni, stává se to, poněvadž neprosíme doléhavě. »Neboť potřebí jest vždycky se modliti a nikdy neustávati.«

(Luk. 18, 1.) Nebo že neprosíme o to, co spasení jest prospěšnější. Sv. Augustin: »Dobro jest Pán, jenž často neuděluje nám, čeho žádáme, uděluje, co bychom raději chtěli.«
A to nalézáme na sv. Pavlu, jenž třikrát prosil, aby zbaven byl ostene, a nebyl vyslyšen.
Po třetí jest užitečna, protože nás činí Božími milými: »Vznášej se modlitba má, jako zář před obličejem tvým!«

7. Jak jest Bůh otcem naším.

Říkáme tedy »Otče«. Pozoruj zde dvojnásobně v jakém smyslu totiž jest Bůh otcem naším a co jsme jemu povinni, poněvadž otcem jest. Nazývá se ale otcem, ohledně zvláštního stvoření, poněvadž stvořil nás k obrazu podobnosti svému, ježto nevtiskl ostatním tvorům nižším. »On jest otcem tvým, jenž učinil a stvořil tebe.« (5. Mojž. 32, 6.) Rovněž ohledně řízení. Neboť ačkoliv řídí všechno nás přece řídí jako pány, ostatní tvory jako služebníky. »Tvá, Otče, prozřetelnost spravuje všechno.« (Moudr. 14, 3.) »A s velikou zdravostí spravuješ nás.« (Moudr. 12, 18.) Rovněž ohledně vyvolení, poněvadž ostatním tvorům dal jakoby maličké dárky, nám ale dědictví

a to poněvadž jsme syny, a jestliže syny, pak i dědici. »Nepřijali jste ducha služebnosti v bázni, ale ducha vyvolení synů, v němžto voláme: Abba, otče.« (Řím, 8, 15.)

8. Jaké jsou povinnosti naše k Bohu Otci.

Povinni jsme mu čtvero. Předně čest. »Jestliže jsem já otec, kde jest čest má?« (Mal. 1, 6.) Tato pozůstává v trojím. Ve chvále Boží: »Obět chvály uctí mne« (Ž. 49.23.), která má býti nejen v ústech, ale i v srdci. »Lid tento rty mne oslavuje, srdce pak jejich daleko jest ode mne.« (Is. 29, 13.) V čistotě těla vlastního: »Oslavujtež a noste Boha v těle svém.« (1. Kor. 6, 20.) Ve spravedlivém posuzování bližního: »čest krále soud miluje.« (Ž. 98, 4.) Za druhé jsme povinni jeho následovati, poněvadž otcem jest: »Otcem nazývati mne budeš a za mnou choditi nepřestaneš« (Jer. 3, 19.), což stává se trojím způsobem: Láskou: »Buďtež tedy následovníci Boží, jakožto synové nejmilejší a chodte v lásce« (Efes. 5. 1.); a ta má býti v srdci. Milosrdenstvím, poněvadž láska má býti spojena s milosrdenstvím: »Buďte milosrdní« (Luk. 6, 36.);

a to má býti ve skutcích. Dokonalostí, p
něvadž láska a milosrdenství mají býti dokonal
»Budtež dokonalí, jakož i Otec váš nebes
dokonalý jest.« (Mat. 5, 48) Za třetí povir
jsme jemu poslušnost. »Mnohým více posluš
budeme Otce duchů« (Žid. 12, 9.); a to 'z trojí
důvodu. Předně pro panství. Neboť on je
Pánem: »Všecko, což mluvil Pán učiním,
budeme poslušni.« (2. Mojž. 24, 7.) Za dru
pro příklad, poněvadž pravý Syn učiněn je
Otcí poslušen až k smrti, jakož se praví v list
k Filip. 2, 8. Za třetí pro užitek: »Hra
budu před Hospodinem, kterýž mne vyvolil
(2. král. 6, 21.) Za čtvrté povinujeme jen
trpělivost v utrpeních. »Kázně Hospodinov
synu můj, nezamítej, aniž ustávej, když
něho trestán býváš. Nebo Hospodin, koh
miluje, tresce; a jako otec v synu zalibu
sobě.« (Přísł. 3, 11.)

9. Co povinni jsme bližnímu.

Náš. Z toho vysvítá, že povinni js
bližnímu dvoje. Předně lásku, poněvadž js
naši bratři, jsouce všichni synové boží: »K
nemiluje bratra svého, kteréhož vidí, Boh
kteréhož nevidí, kterakž může milovati

(1. Jan. 4, 20.) R o v n ě ž ú c t u, poněvadž jsou syny Božími. »Zda-li Bůh jeden nešťvořil nás? Proč tedy pohrdá jedenkaždý z vás bratrem svým? (Mal. 2, 10.) A to pro ovoce, poněvadž on učiněn jest všem sebe poslušným příčinou věčného spasení. (Žid. 5, 9.)

10. Důvěra jest nejlepší přípravou k modlitbě a doporučuje se nám slovy: „jenž jsi na nebesích“.

Jenž jsi na nebesích. Mezi ostatním, co modlícímu se zapotřebí jest, přemnoho váží důvěra. »Žádejž pak s důvěrností nic nepochybuje.« (Jak. 1, 6.) Proto Pán uče nás modliti se, předesílá to, z čeho by důvěra v nás povstala, totiž z dobrotivosti Otce. Proto praví »Otče náš«, dle slov: »Jestliže vy, zlí jsouce, umíte dobré dary dávatí synům svým, čím více Otec váš nebeský dá ducha dobrého těm, kteříž ho prosí?« (Luk. 11. 13.) A z velikosti moci: proto praví: »Jenž jsi na nebesích.« Proto »k tobě jsem pozdvihl očí svých, kterýž přebýváš v nebesích.« (Ž. 122, 1.) Může se to ale k trojímu vztahovati. Předně k přípravě modlícího se, poněvadž se praví; »Před modlitbou připrav duši svou« (Sir. 18, 23.),

takže slovy »na nebesích« rozumí se »v nebeské slávě«, dle slov: »Odplata vaše hojna jest v nebesích.« (Mat. 5, 12.) Tato příprava má se díti následováním nebeských věcí, poněvadž syn má následovati otce. Proto se praví: »Jakož jsme nesli obraz zemského, nesmež i obraz nebeského.« (1. Kor. 15, 49.) Rovněž i uvažování nebeských věcí, poněvadž lidé obracejí obyčejně myšlénky své tam, kde mají otce aneb věc, již milují, dle slov: »Kde jest poklad tvůj, tu jest i srdce tvé.« (Mat. 6, 21.) Proto pravil apoštol: »Naše obcování v nebesích jest.« (Filip. 3, 20.) A pozorností k věcem nebeským, dle slov: »Těch věcí kteréž svrchu jsou hledejte, kde Kristus jest.« (Kolos. 3, 1.) Za druhé slova »jenž jsi na nebesích« mohou se vztahovati k tomu, že nás snadno uslyší; neboť blízko jest nám, rozumíme-li slovem »na nebesích« »ve svatých«, v nichž Bůh přebývá, dle slov: »Ty v nás jsi Pane.« (Jer. 14, 9) Neboť svatí nazývají se nebem, dle slov: »Nebesa vypravují chválu Boží.« (Ž. 18, 1.) Bůh ale přebývá ve svatých vírou: »Aby Kristus přebýval skrze víru v srdcích našich.« (Efes. 3, 17.) Láskou: »Kdož zůstává v lásce, v Bohu zůstává a Bůh v něm.« (1. Jan. 4, 16.) Plněním přikázání: »Miluje-li kdo mne, řeč mou zachovávati bude a Otec

můj bude jej milovati a k němu přijdeme a příbytek u něho učiníme.« (Jan. 14, 23.) Za třetí slova »jenž jsi na nebesích« mohou se vztahovati k tomu, že nás skutečně vyslyší, takže nebesy rozumíme nebesa hmotná, ne jakoby Bůh byl omezen nebesy hmotnými, dle slov: »Nebe a nebesa nebes obsáhnouti tebe nemohou (3. král. 8, 27.), ale aby naznačeno bylo, že Bůh jest prohlédavý v pozorování, jelikož pohlíží s výše. »Shlédl s výsosti svaté své«; a ponevadž vznešený jest mocí svou, dle slov: »V nebi připravil Hospodin sídlo své«; a poněvadž trvanlivý jest na věky, dle slov: »Ty pak na věky zůstáváš a léta tvá nepřestanou.« (Ž. 113.) Jakož i o Kristu se praví: »Trůn jeho jako dny nebe.« (Ž. 88, 30.) A mudrc praví (I. o nebi), že pro neporušitelnost nebe všichni za to mají, že sídlem jest duchů.

Tím tedy, že říkáme, »jenž jsi na nebesích«, vzbuzujeme důvěru ve trojí příčině, majíce totiž na mysli všemohoucnost a dobrotivost toho, jehož prosíme a vhodnost prosby. Neboť moc toho, jehož prosíme, vyjádřena jest, rozumíme-li nebesy nebesa hmotná, a ačkoliv není omezen místy hmotnými, ano psáno jest: »Nebe a zemi já naplňuji (Jer. 23, 24), přece pravíme, že jest v nebesích hmotných,

abychom naznačili dvě, totiž sílu jeho moci a vznešenost přirozenosti. První jest proti těm, kteří tvrdí, že všechno nutně se stává účinkem těles nebeských, podle které domněnky neužitečno jest Boha o něco modlitbou prositi. Což ale jest nerozumno, poněvadž říkáme, že Bůh ješt v nebi, jakožto Pán nebes a hvězd dle slov: »Hospodin na nebi připravil stolic svou.« (Ž. 102, 19.) Druhé však proti těm kteří v modlitbě jakési hmotné představy o Bohu sobě představují a tvoří: proto tedy říká se, že jest na nebesích, aby tím nejvznešenějším mezi věcmi smyslnými znázorněna byla Boží vznešenost, všechno přesahující i touhu a rozum lidský. Proto cokoliv si pomyslití aneb žádati můžeme, menší jest než Bůh. Proto se praví: »Aj, Bůh veliký, převyšující umění naše.« (Job. 36, 26.) »Vyvýšen nade všecky národy Hospodin.« (Ž. 112. 4.) »Komu podobného učinili jste Boha ?« (Is. 40, 18) Dobrotivost však Boží jeví se, pojímáme-li nebesy svaté. Poněvadž někteří pravili, že pro svou vznešenost nestará se o záležitosti lidské dlužno uvážiti, že jest nám tak blízkým, tak důvěrným, poněvadž se praví, že jest v nebesích to jest ve svatých, kteří se zovou nebesy dle slov: »Nebesa vypravují slávu Boží« (Ž. 18, 1.) »Ty v nás jsi Pane.« (Jer. 14, 9.)

To skytá důvěru modlícím se ve dvojí příčině. Předně co do blízkosti Boží, dle slov: »Blízko jest Hospodin všem, kteří vzývají ho.« (Ž. 144, 18.) »Proto (Mat. 6, 6.): »Ty však, když se budeš modliti, vejdi do pokojíku svého,« totiž do srdce. Za druhé přímluvou svatých můžeme dosáhnouti, oč žádáme, dle slov: »K některému ze svatých obrať se.« (Job. 5, 1.) »Modlete se za sebe vespolek, abyste byli spaseni.« (Jak. 5, 16.) Vhodnost a slušnost bere modlitba ze slov »jenž jsi na nebesích,« rozumíme-li nebesy dobra duchovní a věčná, v nichž jest blaženost, z dvojího důvodu. Předně poněvadž vzbuzuje se tím touha naše po věcech nebeských. Neboť touha naše má směřovati tam, kde máme Otce, poněvadž tam jest naše dědictví. »Co svrchu jest, hledejte.« (Kol. 3, 1.) »K dědictví neporušitelnému, kteréž se chová v nebesích.« (I. Pet. 1, 4.) Za druhé, poněvadž tím se vzděláváme, aby život náš byl nebeský, abychom byli podobni nebeskému Otci, dle slov: »jaký nebeský, takoví i nebeští.« (I. Kor. 15, 48.) A to dvě činí vhodným k modlitbě, totiž touha po nebi a život nebeský, z čehož modlitba stává se případnou.

11. Prosba první. Vlastnosti jména Božího.

Posvět se jméno tvé. To jest první prosba, v níž žádáme, aby jméno jeho bylo námi vyznáváno a oslavováno. Jméno Páně jest však podivuhodné, poněvadž působí ve všech tvorech podivuhodné věci. Proto praví Pán v evangeliu: »Budou ve jménu mém zlé duchy vymítati, novými jazyky mluvíti, hady bráti, a jestližeby co jedovatého pili, neuškodí jim.« (Mat. 16, 17.) Za druhé jest láskyhodné: »Není jiného jména pod nebem daného lidem, skrze kteréž bychom měli spaseni býti.« (Sk. ap. 4, 12.) Spasení své ale mají všichni milovati. Příkladem jest sv. Ignác, jenž tak velice miloval jméno Kristovo, že, když Trajan žádal aby zapřel jméno Kristovo odpověděl, že nemůže býti z jeho úst vyrváno. A když onen mu hrozil, že jej stíti dá a z jeho úst odstraní Krista, řekl: »A byť bys ho i vzal z úst, nevyrvěš jej přece nikdy ze srdce; mámť jméno toto zapsáno ve svém srdci, a proto přestati nemohu je vzývat.« Slyše to Trajan a žádaje to zkusiti, kázal státemu sluhu Božímu srdce vyňati a nalezeno jest v něm jméno Kristovo napsáno písmem zlatým. Položilť on jméno,

toto na své srdce jakožto pečeť. Za třetí jest úctyhodné. »Aby ve jménu Ježíše každé koleno klekalo nebeských, zemských i pekelných.« (Filip. 2, 10.) Nebeských, jako andělů a svatých; zemských, jako lidí, kteří tak činí z lásky, aby dosáhli slávy, aneb z bázně, aby ušli trestu; a pekelných, jako zatracených, kteří tak činí z bázně. Za čtvrté jest nevysvětlitelné, poněvadž při výkladě jeho ustává všechen jazyk. A proto bývá někdy vysvětlováno podle tvorů. Tak nazývá se skálou co do pevností. »Na této skále vystavím církev svou.« (Mat. 16, 18.) Rovněž ohněm, poněvadž čistí; neboť jako oheň čistí kovy, tak i Bůh očisťuje srdce od hříchů. Čteme: Bůh tvůj jest oheň šírající.« (5. Mojž. 4, 24.) Rovněž světlem, poněvadž osvětluje; neboť jako světlo osvětluje tmy, tak osvětluje jméno Boží tmy duševní. »Bože můj, osvět temnosti mé.« (Ž. 17, 29.)

12. Svatým může se něco zvatí na trojí způsob.

Chceme, aby jméno toto se ukázalo zřejmě, abychom poznali a měli je za svaté. Svatým ale se nazývá trojím způsobem. Svaté jest

totéž jako stálé; proto všichni blahoslavení kteří jsou v nebesích, nazývají se svatými poněvadž jsou ustáleni ve věčné blaženosti. Ve světě nemohou býti svatí, poněvadž všichni jsou nestáli. Sv. Augustin: »Vzdálil jsem se od tebe, Pane, a pobloudil jsem příliš, uchýlil jsem se od stálosti tvé.« Za druhé svatí jsou jako tolik, jako nadpozemské, jakož svatí v nebesích nemají žádných vášní pozemských, proto praví apoštol: »Všechno považoval jsem za lejno atd.« (Filip. 3, 8.) Zemí jsou označují se hříšníci. Předně pro plody. Neboť nevzdělává-li se země, plodí trní a hloží; tak i duše hříšníka, nevzdělává-li se milostí, plodí nic, než hloží a trudy hříchů. »Trní hloží ploditi bude tobě.« (1. Mojž. 3, 18.) Druhé pro temnost. Neboť země jest chmurná a temná. Tak i hříšník chmurný jest a temný. »Tmy byly nad propastí. (1. Mojž. 1, 2.) Třetí pro svou povahu. Neboť země jest živý suchý, který se rozsypá, není-li udržován vlhkostí vody, nebo Bůh položil zemi nad vodami. »Jenž utvrdil zemi nad vodami (Ž. 135 6.), poněvadž podle množství vlhkosti řídí se suchost země; tak i hříšník má duši suchou a vypráhlou, dle slov: »Duše má jalovost země bez vody tobě.« (Ž. 142, 6.) Dále třetí nazýváme svatým to, co jest kr

obmyto. Proto svatí v nebesích nazývají se svatými, poněvadž jsou krví obmyti dle slov: »To jsou ti, kteří přišli z velikého soužení a umyli roucha svá a zbilili je v krvi Beránkově.« (Zj. sv. Jana 7, 14.) Rovněž: »Umyl nás svou krví od hříchů našich.« (»Zjev. sv. Jana 1, 5.)

13. Prosba druhá pochází z citu zbožnosti.

Přijď království tvé. Jak již řečeno bylo, působí Duch sv., že správně milujeme, žádáme a prosíme, on působí v nás bázeň, z nížto prosíme, aby jméno Boží se světilo. Jiný dar jeho jest dar zbožnosti; zbožnost (pietas) ale vlastně jest sladký a oddaný cit k otci a ku každému člověku v bídě postavenému. Po něvadž tedy Bůh jest otcem naším, jakožřejmo jest, máme jej nejen ctíti, ale máme také zbožný a sladký cit k němu míti. Tento cit však působí, že pravíme, aby přišlo království Boží. »Pobožně a spravedlivě živi budme v tomto světě, očekávajíce blahosla-vené naděje a příští slávy velikého Boha.« (Tit. 2, 12.)

14. V druhé prosbě žádáme předně aby spravedliví se obrátili hříšníci potrestáni a smrt zkažena byla.

Mohl by se kdos tázati: »Království Boží vždycky bylo, proč tedy prosíme, aby přišlo? Tomu se má na trojí způsob rozuměti. Předně poněvadž král má někdy jen právo na království neb panství, a přec není panováním v jeho království vyhlášeno, poněvadž lidé království nejsou jemu podřízeni. Bůh ale jest sám ze sebe a svou přirozeností Pánem všech a Kristus dle svého Božství i dle svého člověčenství má od Boha, že jest Pánem všech.« »Dal jemu moc a čest i království.« (Dan. 7, 14) Dlužno tedy, aby mu všechno bylo podrobeno. Toho ale dosud není, než bude na konci světa. »Musí to býti, aby on královal dokudž nepoloží všech nepřátel pod nohy jeho.« (1. Kor. 15, 25.) A proto prosíme pravíme: »přijď království tvé.« A to na trojí způsob, totiž aby se spravedliví obrátili, hříšníci byli potrestáni a smrt zkažena byla. Lidé podrobují se Kristu dvojím způsobem buď dobrovolně aneb z přinucení. Poněvadž vůle Boží jest tak účinná, že musí býti zcela splněna, a Bůh chce, aby všechno se Kristu podrobilo, jedno z těch dvou jest nutno, totiž

buď aby člověk plnil vůli Boží, podrobuje se jeho příkazům, a tak učiní spravedliví; aneb aby Bůh splnil ve všech vůli svou, je trestaje, a to stane se hříšníkům a nepřátelům jeho. A tak bude na konci světa. »Dokavadž nepoložím nepřatel tvých za podnoží noh tvých.« (Ž. 109, 2.) A proto svatí prosí, aby přišlo království Boží, totiž aby jemu zcela byli podrobeni. Ale pro hříšníky jest to hrozné, poněvadž prosbou »přiď království Boží« žádají, aby vůlí Boží trestům byli podrobeni. »Běda těm, kteří žádají dne Hospodinova.« (Amos. 5, 18.) Ale i smrt proto bude zkažena. Poněvadž Kristus jest životem, nemůže býti v království jeho smrt, protiva života, jakož se praví: »Nejposlednější pak zkažena bude nepřítelkyně smrt.« (1. Kor. 15. 26.) A to bude při vzkříšení. »Promění tělo ponížení našeho, aby připodobněno bylo tělu jasnosti jeho.« (Filip. 3, 21)

15. Prosíme dále, abychom účastnými se stali království nebeského.

Za druhé nazývá se královstvím nebeským sláva v ráji, a není divu. Neboť královstvím jmenuje se vláda. Tam ale jest vláda

nejlepší, kde nic se neděje proti vůli vládce. Vůle pak Boží jest spása lidí; neboť chce aby všichni lidé spaseni byli. (1. Tim. 2, 4.) A tak bude zajisté v ráji, kde nic neodporuje spasení lidskému. »Vyberou z království jeho všechna pohoršení.« (Mat. 13, 41.) Ve světě pak tomto mnoho překáží spasení lidí. Když tedy prosíme: »přijď království tvé,« modlíme se, abychom účastnými se stali království nebeského a slávy v ráji. Po tomto království máme velmi toužiti z trojího důvodu. Předně pro svrchovanou spravedlnost která v něm jest. »Lid tvůj všecken spravedlivý.« (Is. 60, 21.) Na zemi zajisté jsou zsmíšení s dobrými, tam ale není hříšník. Dále pro nejdokonalější svobodu. Nebo tu není svobody, ač všichni po ní práhnou; tam ale bude úplná svoboda, prostá všech otroctví. »I to stvoření vysvobozeno bude o porušení.« (Řím. 8, 21.) Avšak nejen všichni tam budou svobodní, ale budou králi. »Učin jsi nás Bohu našemu královstvím.« (Zj. sv. Jan 5, 10.) Příčinou toho jest, že všichni budou stejné vůle s Bohem a Bůh chtíti bude, coko chtějí svatí, i svatí, cokoli chtíti bude Bůh. S vůli Boží splní se tedy vůje jejich. A proto všichni budou kralovati, poněvadž splní se vůle všech a Pán bude korunou všech. »V te

den bude Hospodin zástupů korunou slávy a věncem plesání ostatku lidu svého. « (Is. 28, 5.) Dále pro podivuhodnou hojnost. »Oko nevidělo, Bože, krom tebe, co jsi připravil očekávajícím tebe. « (I. 64, 4.) »Kterýž naplňuje dobrými věcmi žádost tvou. « (Ž. 102, 5.) A pomni, že člověk nalezne všechno vznešeněji v Bohu samém a dokonaleji nad vše to, čeho hledá ve světě. Hledáš-li rozkoš, najdeš ji největší v Bohu. Bohatství-li, nalezneš tam hojnost všeho, která jest základem bohatství a tak i v ostatních věcech. Sv. Augustin (ve Vyznáních): »Jestliže se vzdálí duše od tebe, hledá mimo tě, co nenalezá bez poskvrny a čisté, nevrátí-li se k tobě. «

16. Prosíme za třetí, aby nekraloval v nás hřích, ale Bůh sám.

Za třetí konečně panuje někdy na světě hřích; a to, když člověk tak jest uspořádán, že hned následuje a svoluje hříšné žádosti. »Nepanujž tedy hřích ve vašem smrtelném těle« (Řím. 6, 12.), ale Bůh panovati má v srdci tvém. »Sione, kralovati bude Bůh tvůj. « (Is. 52, 7.) A to se stane, když ochoten jsi poslouchati Boha a zachovávatí všechna jeho

příkázání. Prosíme tedy, aby přišlo království modlíme se, aby nekraloval v nás hřích, a Bůh sám. Touto pak prosbou dojdeme blažnosti, o níž se praví: »Blahoslaveni tiš (Mat. 5, 4.) Neboť podle prvního výkladu, něhož člověk žádá, aby Bůh byl Pánem vše nemstí se za bezpráví na sobě spáchané, nýl poroučí je Bohu. Neboť kdybys se ms nežádal bys, aby přišlo království Boží. Po druhého výkladu však, očekáváš-li královst jeho, nemáš se starati, ztratíš-li věci pozems Rovněž podle třetího výkladu, prosíš-li, a kraloval v tobě Bůh a Kristus, poněvadž byl nejtíšší, máš i ty tichým býti. »Učte ode mne, neboť jsem tichý.« (Mat. 11, 2 »Úchvat statků svých s radostí jste trpě (Žid. 10, 34.)

17. Dar umění povzbuzuje nás k prosbě třetí.

Bud' vůle tvá, jako v nebi, tak i na zemi Třetí dar, jež uděluje nám Duch sv., nazý se darem umění. Neboť Duch sv., nejen uděluje dobrým dar bázně a dar pobožno kteráž, jak již řečeno bylo, jest sladk citem k Bohu, ale on činí také člověka m

drym. O to prosil David, řka: »Dobrotě a kázni i umění nauč mne.« (Ž. 118, 66.) To jest umění, dle něhož člověk žije dobře a jemuž naučil nás Duch sv. Mezi ostatním, co patří k umění a moudrosti člověka, nej-přednější moudrostí jest, aby člověk nespoléhal na svůj vlastní důmysl. »Nespolehej na opatrnost svou.« (Přísl. 3, 5.) Neboť ti, již příliš důvěřují svému důmyslu, takže nevěří jiným, vždy jsou považováni a posuzováni jako blázni. »Viděl jsi člověka, jenž sám sobě zdá se býti moudrý? Více než on naději míti bude nemoudrý.« (Přísl. 11, 2.)¹⁾ Pyšní však sobě přespříliš důvěřují. Učí tedy Duch sv. darem umění tomu, abychom neplnili vůli svou, ale vůli Boží. Prosíme tedy Boha o tento dar, aby stala se vůle jeho, jako v nebi, tak i na zemi, a v tom jeví se dar umění. A na tento způsob pravíme Bohu: »Buď vůle tvá.« Jako je-li kdo nemocen a žádá-li něco od lékaře, neurčuje si toho sám, ale dle vůle lékařovy. Tak i my od Boha nic jiného nemáme žádati, leč to, aby stala se na nás vůle jeho, to jest, aby vůle jeho v nás byla splněna. Neboť tenkrát jest srdce člověka pravé, srovnává-li se s vůli Boží. Tak učinil Kristus. »Sestoupil

¹⁾ t. j. více se lze nadíti od skutečného blázna, než od toho doměle moudrého.

jsem s nebe, ne abych činil vůli svou, ale vůli toho, kterýž mne poslal.« (Jan. 6, 38.) Kristus, jakožto Bůh má tutéž vůli jako Otec, ale jakožto člověk má jinou vůli, než Otec; a podle této praví, že nečiní vůli svou, ale Otcovu. A proto naučil nás modliti se a prositi: »Buď vůle tvá.«

18. Bůh chce, abychom měli život věčný.

Avšak co se tím praví? Nepraví se (v Ž. 113, 3.): »Všecko, cožkoli chtěl učinil?« Učinil-li všechno, co chce na nebi i na zemi, co rozumíme slovy: »Buď vůle tvá, jako v nebi, tak i na zemi?« K tomu třeba věděti, že Bůh chce pro nás tři věci, a my prosíme, aby se splnili. Předně totiž chce Bůh pro nás, abychom měli život věčný. Neboť kdokoli něco učiní za jistým účelem, žádá také dosíci věcí tou toho, proč ji učinil. Bůh pak stvořil člověka, a zajisté nikoli bezúčelně, jakož se praví: »Zdaliž jsi nadarmo postavil na svět syny lidské?« (Ž. 88, 48.) Stvořil tedy lidi pro něco, ale ne pro rozkoše, poněvadž i zvířata jich užívají, nýbrž aby měli život věčný. Dosáhne-li však něco toho, proč jest

stvořeno, říkáme, že jest spaseno ; nedosáhne-li, říkáme, že věc ta je ztracena. Bůh pak stvořil člověka pro život věčný. Dosáhne-li života věčného jest spasen a to chce Pán. »Tato jest vůle Otce mého, kterýž mne poslal, aby každý, kdo vidí Syna a věří v něho, měl život věčný.« (Jan. 6, 40.) Tato vůle splnila se již na andělech a na svatých, kteří jsou ve vlasti nebeské, poněvadž vidí Boha a poznávají a požívají ho. My ale žádáme, aby tak, jako splnila se vůle Boží na blahoslaivených v nebesích, splnila se i v nás na zemi. O to prosíme, modlíce se slovy: »Buď vůle tvá« v nás, již jsme na zemi, jako ve svatých, již jsou v nebesích.

19. Jiná vůle Boží jest, abychom zachovávali jeho přikázání.

Mimo to chce po nás Bůh, abychom zachovávali jeho přikázání. Žádá-li někdo o něco, nechce jen to, oč žádá, ale i všechno, čím možno toho dosáhnouti; jako lékař, aby docílil zdraví, chce také předpisy a léky a podobné. Bůh pak chce, abychom měli život věčný. »Chceš-li vjíti do života, zachovávej přikázání.« (Mat. 19, 17.) Chce tedy, abychom

zachovávali příkázání. »Rozumna buď služba vaše, abyste zkusili, která jest vůle Boží dobrá, líbezná a dokonalá.« (Řím, 12, 1.) Dobrá, poněvadž užitečná. »Já Hospodin, jenž učím tě užitečným věcem.« (Is. 48, 17.) Líbezná milujícímu, ačkoliv jiným není milá, milujícímu přec jest rozkošná. «Světlo vzešlo spravedlivým, a radost těm, kteří jsou upřímného srdce.« (Ž. 96, 11.) Dokonalá, protože ctihodná. »Buďte dokonalí, jakož i váš Otec v nebesích dokonalý jest.« (Mat. 5, 48.) Tak tedy říkajíce: »Buď vůle tvá,« modlíme se, abychom plnili příkázání Boží. Ta pak vůle Boží stává se ve spravedlivých, ale v hříšnicích se dosud nestává. Spravedliví označují se nebem, a hříšníci zemí. Prosíme tedy, aby stala se vůle Boží na zemi, to jest, v hříšnicích, jako v nebi, to jest ve spravedlivých. Pozoruhodno jest však, jak ze slov těchto dává se nám naučení. Neboť nepraví: »učiň« ani »učiňme«, nýbrž: »buď vůle tvá«, poněvadž k životu věčnému dvojí jest zapotřebí, totiž milost Boží a vůle lidská; a ačkoliv stvořil Bůh člověka bez něho, přece neospravedlňuje ho bez něho. Sv. Augustin: »Ten, jenž tě stvořil bez tebe, neospravedlní tě bez tebe«; poněvadž chce, aby člověk spolupůsobil. »Obráťte se ke mně, a obrátím se k vám.« (Zach. 1, 3.)

«Milostí Boží jsem to, co jsem, a milost jeho nebyla ve mně marna.» (I. Kor. 15, 10.) Nedůvěřuj tedy sobě, ale důvěřuj milosti Boží; nebuď nedbalý, ale přičiň píli svou. Proto nepraví »učin«, aby se nezdálo, že vůle a snaha naše jest nečinnou; nýbrž dí »bud« milostí Boží a přičiněním píle a snahy naší.

20. Bůh chce, abychom navrátili se k tomu stavu, v němž stvořen byl první člověk.

Třetí, co na nás žádá Bůh, jest, aby člověk navrátil se k tomu stavu a k té hodnosti, v níž stvořen byl první člověk; a ta byla tak veliká, že duch a duše žádného nepocítila odporu od těla a smyslnosti. Dokud byla duše podrobena Bohu, tělo bylo podrobeno duchu, takže necítilo žádné porušení smrti, neb nemoci aneb jiných bolestí. Avšak od té chvíle, kdy duch i duše, jež byla uprostřed mezi Bohem a tělem, zprotivila se Bohu, tu i tělo zprotivilo se duši a počala cítiti smrt a nemoci a ustavičný odpor smyslnosti proti duchu. »Vidím jiný zákon v oudech svých, který odporuje zákonu mysli mé« (Řím. 7, 23.); a »tělo žádá proti duchu, duch

pak proti tělu.« (Gal. 5, 17.) Tak jest ustavičný boj mezi tělem a duchem, a člověk neustále zhoršuje se hříchem. Chce tedy Bůh, aby člověk navrátil se ku stavu prvnímu, aby totiž v těle nic neodporovalo duchu. »To jest vůle Boží posvěcení vaše.« (Tess. 4, 3) Tato pak vůle Boží nemůže se vyplnit tímto životě, ale splní se při z mrtvých vzkříšení svatých, kdy povstanou těla oslavená budou nepomíjející a převznešená. »Rozsévaní se v nesličnosti, vstane v slávě. (1. Kor. 15, 4)

21. Říkajíce: „buď vůle tvá“, modlíme se, aby se splnila vůle Boží také v těle našem.

Vůle Boží plní se na spravedlivých, pokud se týče ducha, spravedlností a uměním životem. A proto říkajíce: »buď vůle tvá modlíme se, aby se splnila také v těle. A tento způsob rozumíme nebem ducha, ze těla, takže smysl jest: »Buď vůle tvá na zemi, t. j. v našem těle, jako jest na nebi, t. j. v našem duchu skrze spravedlnost.« To prosbou přicházíme k blahoslavenství zármutků o němž: »Blahoslavení lkající« (Mat. 5. 5.) to podle kteréhokoliv z těch tří výkladů

Neboť dle prvního žádáme život věčný a z lásky k němu jsme pohnuti k smutku. »Běda mně, že tak dlouho pohostinu jsem.« (Ž. 119, 3.) A tato touha světců tak jest prudká, že žádají si smrt, které se člověk přirozeně bojí. »Důvěřujeme se a dobrou vůli máme, raději z těla vyjítí a přítomni býti Bohu.« (2. Kor. 5, 8.) Rovněž dle druhého výkladu ti, již zachovávají přikázání, jsou ve smutku; neboť ačkoliv přikázání duši jsou sladka, tělu přece jsou trpka, jimiž ustavičně se maří. »Jdouce šli a plakali,« dle těla, »přijdouce pak, přijdou s plesáním« (Ž. 125, 6.), dle duše. Rovněž dle třetího výkladu z neustálého boje mezi tělem a duchem pochází smutek. Neboť nemůže duše býti neporaněna alespoň hříchy všedními od těla, a proto, aby se očistila, truchlí. »Zmývám každou noc« (Ž. 6, 7.), t. j. v temnosti hříchů, »lůžko své,« t. j. svědomí své. A kdož tak lkají přijdou do vlasti nebeské, do níž uveď nás Bůh.

22. Darem síly jsme poučováni prositi o chléb vezdejší.

Chléb náš vezdejší dej nám dnes. Často se přihází, že někdo z velikého umění a mou-

drosti stává se bázlivým, a proto jest n
potřebna síla srdce, aby neochábl ve strastec
»Kterýž dává unavenému moc a těm, kte
nejsou, sílu a mocnost rozmnožuje.« (Is. 40, 29)
Tuto pak sílu uděluje Duch sv. »I všel ve m
duch a postavil mne na nohy mé.« (Ezech. 2, 22)
To pak jest silou, již uděluje Duch sv., ab
srdce člověka neocháblo z bázně, že post
dati bude věcí potřebných, ale aby věřil pevn
že obdrží od Boha všechno, čeho potřebu
A proto Duch sv., jenž uděluje tuto sílu, u
nás prositi Boha: »Chléb náš vezdejší d
nám dnes«; a nazývá se tedy duchem síl

23. Prvními třemi prosbami prosím o věci duchovní, ve čtvrté o čas při čemž máme se varovati pěti chy

Dlužno pak věděti, že ve třech předch
zích prosbách prosíme o věci duchovní, j
počínají tu na světě, ale splňují se tepr
v životě věčném. Neboť prosíme, aby pos
tilo se jméno Boží, prosíme, aby pozná
byla svatost Boží. Prosíme pak, aby přiš
království Boží, prosíme, abychom stali
účastnými života věčného. Prosíme, aby sta
se vůle Boží, prosíme, aby splnila se je

vůle v nás. To vše, ačkoli počíná na tomto světě, nemůže přece býti dokonale dosaženo, leč v životě věčném. Bylo tedy zapotřebí prositi o něco potřebného, co může dosaženo býti v životě vezdejším. A za tou příčinou naučil nás Duch sv. prositi o věci potřebné v životě vezdejším, které mohou tu býti dokonale dosaženy. Zároveň také, aby ukázal, že i věci časné zaopatruje nám Bůh; a proto dí: »Chléb náš vezdejší dej nám dnes.« Těmito slovy naučil nás varovati se pěti hříchů, které obyčejně se stávají z touhy po věcech časných. Prvním hřichem jest, že člověk nezřízenou žádostí žádá toho, co stav a zaměstnání jeho převyšuje, nejsa spokojen tím, co se proň sluší. Tak žádá-li šat, nechce ho jako vojín, vojínem-li jest, ale jako hrabě; ne jako duchovní, duchovním-li jest, ale jako biskup; a tato chyba odcizuje lidi věcem duševním, když přespříliš lnou k žádostem věcí pozemských. Této chyby varovati se naučil nás Pán, kázaje, abychom prosili jen o chléb, to jest o věci potřebné k vezdejšímu životu, dle stavu jednoho každého; to vše rozumí se slovem »chléb«. Proto nenaučil nás prositi o věci lahodné, různé, vybrané, ale o chléb, bez něhož člověk nemůže živu býti, poněvadž všem jest obecný. »Počátek

života lidského jest voda a chléb.« (Sir. 28, 29.)
 »Majíce pokrm a čím bychom se odívali
 dosti na tom mějme.« (I. Tim. 6, 8.) Druhou
 chybou jest, že někteří, vyhledávajíce věc
 pozemských, jiné obtěžují a klamou. Tato
 chyba jest velmi nebezpečna, poněvadž ne
 snadno jest odcizené zboží nahraditi. »Ne
 odpustí se hřích, nenahradí-li se, co bylo
 odcizeno,« praví sv. Augustin. Této chyby
 varovati se naučil nás, kázaje, abychom žá-
 dali chléb náš, ne cizí. Lupiči nejedí chléb
 svůj, ale cizí. Třetí jest zbytečná pečlivost.
 Někteří nejsou nikdy spokojeni s tím, co mají,
 ale vždy více si žádají, a to jest nemírnost,
 protože žádost má se řídití potřebou. »Že
 broty ani bohatství nedávej mi; uděl toliko
 potřebných věcí k živnosti mé.« (Přísł. 30, 8.)
 A toho, napomíná nás, abychom se varovali.
 řka: »Chléb náš vezdejší« t. j. pro jeden den
 pro jeden čas. Čtvrtou chybou jest nemírná
 žravost. Neboť někteří chtějí za jeden den
 strávití tolik, co by postačilo pro více dní,
 a ti neprosí o chléb každodenní, ale na deset
 dní; a protože příliš vynakládají, stává se,
 že všechno stráví. »Ti, již hledí píti a dávat
 snůšky, strávení budou.« (Přísł. 23, 21.) »Dělník
 opilec nezbohatne.« (Sir. 19, 1.) Pátou
 chybou jest nevděk. Neboť když se někdo

bohatstvím pyšní a neuznává, že od Boha všechno má, jest to veliké zlo; poněvadž všechno, co máme, ať duchovní neb časné, od Boha jest. »Tvé jest všechno; a co jsme z ruky tvé vzali, tobě jsme dali.« (1. Paral. 29, 14.) Aby tedy odstranil tuto chybu, praví: »dej nám«, a »chléb náš«, abychom věděli, že všechny své věci máme od Boha. A pro to máme jeden důkaz; neboť leckdy někdo má mnoho bohatství a z toho žádného užitku nedochází, ale škody duchovní a časné. Někteří zajisté zahynuli pro bohatství. »Jestí i jiné zlo, kteréž jsem viděl pod sluncem a to časté mezi lidmi. Muž, kterému dal Bůh bohatství a statek i čest, a nic se nedostává duši jeho ze všech věcí, kteréž žádá, a nedal jemu Bůh moci, aby jedl z toho, ale člověk cizí stráví to.« (Kaz. 6, 1.) Rovněž »bohatství nachované ke zlému pána svého.« (Kaz. 5, 12.) Máme tedy prositi, aby bohatství naše bylo nám k užitku; a o to prosíme, říkájce: »chléb náš dej nám,« t. j. užitečným učiň nám bohatství. Jiná chyba jest ve věcech světských, totiž zbytečná pečlivost. Mnozí starají se dnes o věci časné, které budou až za rok. A kteří této vášni hoví, nikdy neodpočívají. »Nepečujtež říkájce: Co budeme jísti, aneb

co budeme pít, aneb čím se budeme odívat (Mat. 6, 31.) A proto naučil nás Pán pros aby byl nám dán chléb náš dnes, t. j. potřebujeme v čase nynějším.

24. Jiný chléb, dvojí.

Jest také jiný chléb, dvojí, totiž svátost a chléb slova Božího. Prosíme tedy o chléb náš svátostný, aby, jako jej přijímáme svátosti, byl nám dán ku spasení. »Ját jím chléb živý, jenž jsem s nebe sestoupil« (Jan 6, 51.) A »kdo jí a pije nehodně, souzení sobě jí a pije nerozsuzuje těla Pána« (1. Kor. 11, 29.) Dále jiným chlebem je slovo Boží. »Ne samým chlebem živým člověk, ale každým slovem, kteréž vychází z úst Božích.« (Mat. 4, 4.) Prosíme tedy aby dal nám chléb, t. j. slovo své. Z toho pak pochází pro člověka blaženost, jež je prahnutí po spravedlnosti. Neboť jak dosáhneme věcí duchovních, ještě tím si jich žádáme, a z této žádosti povstává prahnutí, a z prahnutí nasycenost živou věčným.

25. Duch sv. radí, abychom prosili Boha za odpuštění hříchů.

A odpust' nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům. Někteří jsou velmi silní a stateční, ale poněvadž příliš důvěřují své síle, nejednají moudře a nedosáhnou toho, co zamýšlejí. »Myšlení radami upevněna bývají.« (Přísł. 20, 18.) Pomni však, že Duch svatý, jenž dává sílu, dává i radu. Neboť všechna dobrá rada o spasení lidském jest od Ducha svatého. Tehdy pak jest člověku rada potřebna, když jest zarmoucen, jako rada lékaře, když jest někdo nemocen. Proto také, když člověk duševně onemocní hříchem, má hledati rady, aby se uzdravil. Rada pak hříšníku potřebná jeví se u proroka Daniele (4, 24.): »Proto králi nechať se tobě líbí rada má: hřichy své almužnami vykupuj.« Nejlepší tedy radou proti hříchům jest almužna a milosrdenství; a proto učí Duch svatý hříšníky prositi a modliti se: »Odpust' nám naše viny.« Dlužní jsme Bohu to, co jeho právu odjímáme. Právem pak Božím jest, abychom plnili jeho vůli, dávajíce jí přednost před vůlí svou. Odjímáme tedy Bohu právo jeho, dáváme-li přednost vůli své před vůlí jeho, a to

jest hřích. Hříchů tedy jsou našimi dluhy. Proto radí nám Duch sv., abychom prosili Boha za odpuštění hříchů. A proto říkáme: »Odpusť nám naše viny.«

26. Pátá prosba nás učí, že máme vždycky se báti a pokornými býti.

Můžeme pak na těchto slovech trojl uvažovati. Předně, proč tak prosíme, za druhé, jak se prosba splní, za třetí, co se od nás požaduje, aby se splnila. O prvním dlužno věděti, že můžeme z této pravdy seznati dvě věci, potřebné lidem v tomto životě. Jedno, že člověk vždycky se má báti a pokorným býti. Neboť někteří domýšlivě pravili,¹⁾ že člověk tak mohl žíti na tomto světě, aby sám ze sebe mohl uvarovati se hříchů. Leč toho nebylo nikomu dáno, mimo Krista, jenž neměl ducha obyčejného, a blahoslavenou Pannu, jež byla milosti plná, na níž nebylo

¹⁾ Oněmi domýšlivými myslí sv. Tomáš Peiagiány, jižto učili, že člověk nemůže zhřešiti a že nemá žádných zlých náklonností. Proti nim užil již sněm Kartaginský r. 418. jakožto vydatnou zbraň pátou prosbu Otčenáše.

žádného hříchu, jak praví sv. Augustin :
»O ní nemá se díti žádná zmínka, jedná-li se
o hříších.« Než z ostatních svatých nebylo
žádnému přáno, aby nedopustil se alespoň
hříchu všedního. »Díme-li, že nemáme hříchu,
sami se svádíme a není v nás pravdy.«
(I. Jan I, 8.) A to dokazuje se též touto
prosbou. Neboť jisto jest, že všichni, i svatí
lidé, mají říkati »Otčenáš«, v němžto se praví :
»Odpusť nám naše viny.« Všichni se tedy
znávají a vyznávají za hříšníky neb dlužníky.
Bý-li tedy hříšníkem, máš se báti a po-
totořit se.

27. Proba tato povzbuzuje v nás naději.

Přes to však žijeme v naději, poněvadž
nemáme, ačkoliv hříšníci jsme, zoufati, aby
zavedlo nás zoufalství do větších a různých
neštěstí, jakož dí apoštol : »Kteřížto zoufajíce
vzbě vydali se v nestydatost, v páchání vše-
ché nečistoty.« (Efes. 4, 19.) Jest tedy velmi
dobře, abychom vždycky doufali; neboť
ičkoli velikým hříšníkem jest člověk, má
doufati, že Bůh mu odpustí, bude-li dokonale
třetovati a obrátí-li se. Naděje pak tato utvr-

zuje se v nás, prosíme-li: »Odpust' nám naše viny.« Avšak této naděje zbavovali Novatiáné, pravíce, že kdož jednou zhřešili po křtu, nedosáhnou nikdy milosrdenství. To ale není pravda, řekl-li Kristus v pravdě: Všechn dluh odpustil jsem tobě, poněvadž jsi mne prosil.« (Mat. 18, 32.) Kteréhokoli tedy dne prositi budeš, dosáhneš milosrdenství, budeš-li prositi s lítostí nad hříchem. Tak povstává z této prosby bázeň a naděje, poněvadž všichni hříšníci, litující a důvěřující, dosahují milosrdenství, a proto potřebna byla tato prosba.

28. Vina odpouští se lítostí, tresty však časné zpovědí a odpustky.

O druhém dlužno věděti, že ve hříchu jest dvojí, totiž vina, jíž uráží se Bůh, a trest, jež dlužni jsme za vinu. Vina pak odpouští se lítostí s předsevzetím vyzpovídati se a zadost učiniti. »Řekl jsem, vyznám na sebe nepravost svou Hospodinu: a ty odpustil jsi bezbožnost hříchu mého.« (Ž. 31, 5.) Nemá tedy nikdo zoufati, poněvadž k odpuštění viny postačí lítost s předsevzetím vyzpovídati

se.¹⁾ Ale řekne snad někdo: »Odpouští-li se hřích lítostí, k čemu potřebí jest kněze?« Na to odpovídáme, že Bůh lítostí odpouští vinu a trest věčný proměňuje v časný; nicméně však zůstává dosud závazek trestu časného, tak že kdyby někdo zemřel bez zpovědi, ne snad pohrdaje jí, nýbrž nemoha ji vykonati, přišel by do očištky, jehož trest, jak praví sv. Augustin, jest hrozný. Když se tedy zpovídáš sprostí tě kněz tohoto trestu mocí klíčů, již se podrobuješ ve zpovědi. A proto řekl Kristus apoštolům: »Přijměte Ducha sv.: kterýmž odpustíte hříchy, odpouštějíť se jim: a kterýmž zadržíte, zadržány jsou. (Jan 20, 23.) Když se tedy někdo zpovídá jedenkrát, odpouští se mu část tohoto trestu; a podobně když se opět zpovídá; a mohl by se tolikrát zpovídati, až by mu byl celý odpuštěn.

1) K lepšímu objasnění připojujeme učení sněmu Tridentského, jenž dí v sez. 14. hl. 4.: »Ačkoliv někdy lítost láskou stává se dokonalá a člověka s Bohem smiřuje, přece smíření to nemá se jediné lítosti přislovati, bez předsevzetí přijati svátost (pokání), které v ní se uzavírá.« Lítost d o k o n a l á usmiřuje tedy s Bohem dříve, nežli kdo skutečně přijímá svátost pokání. Přijímáme-li pak svátost pokání s lítostí dokonalou, rozmnožuje se v nás milost posvěcující, a odpouští se nám více časných trestů.

Zavedli¹⁾ pak nástupcové apoštolů jiný způsob odpuštění tohoto trestu, totiž dobrodiní odpuštěk, jež pro ty, kteří trvají v lásce,²⁾ platí tolik, kolik obsahují a na kolik jsou ohlášeny. A že to papež může, dosti jest známo. Neboť mnozí svatí mnoho dobrého učinili a přece nezhrěšili aspoň ne smrtelně, a toto dobré učinili k užitku církve. Podobně zásluhy Kristovy a blahoslavené Panny jsou jakoby pokladem, z něhož svatý Otec a ti, kterým to svěřil, mohou takovéto zásluhy, kde toho třeba, udělovati. Tak tedy odpouštějí se hříchy, nejen co do viny lítostí, ale i co do trestu zpovědí a odpuštěk.

29. Neodpustíme-li svým vinníkům, ani nám nebude odpuštěno.

Za třetí dlužno věděti, že požaduje se od nás, abychom odpustili svým bližním

¹⁾ T. j. použili práva Bohem daného, odpouštěti věřícím tresty časné, byla-li vina a trest věčný již odpuštěn. Odpustky nejsou výmyslem papežů, poněvadž byly známy již za časů apoštolských. Slovo »zavedli« vztahuje se na způsob nynější, jakým se odpustky ohlašují.

²⁾ t. j. ve stavu posvěcující milosti Boží.

urážky nám učiněné, neboť se praví: »Jakož i my odpouštíme našim vinníkům«; jinak by nám Bůh neodpustil. »Člověk proti člověku chová hněv, a od Boha hledá uzdravení?« (Sir. 28, 3.) »Odpusťte a bude vám odpuštěno« (Luk. 6, 37.); a proto jedině při této prosbě klade se podmínka, neboť se praví: »Jakož i my odpouštíme našim vinníkům«. Neodpustíš-li tedy, nebude ti odpuštěno. Ale mohl bys říci: »Řeknu slova předešlá, totiž »odpusť nám«, a tyto, totiž »jakož i my« atd. zamlčím. Chceš snad oklamati Krista? Jistě že neoklameš. Neboť Kristus, jenž tuto modlitbu vytvořil, dobře si ji pamatuje a tak nemůže býti oklamán. Co tedy pravíš ústy, vyplň srdcem. Ale ptáš se, zda ten, jenž nechce odpustiti svému bližnímu má říci: »Jakož i my odpouštíme« atd. Zdá se, že nikoli; neboť lže. Odpovídáme, že nelže, poněvadž nemodlí se ve jménu svém, ale jménem církve, která se neklame; a proto se klade tato prosba v čísle množném. Než dlužno věděti, že odpouští se dvojm způsobem. Jedním dokonalým, když totiž uražený vyhledává toho, kterýž ho urazil. »Hledej pokoj.« (Ž. 33, 15.) Jiným obyčejným, k němuž všichni jsou zavázáni, když totiž prosícímu uděluje odpuštění. »Odpusť, blíž-

nímu svému, kterýž tobě škodí, a pak kdy se modliti budeš hříchové tvojí rozvázá budou.« (Sir. 28, 2.) Z toho dovedí se již blahoslavenství: »Blahoslavení milosrdní Neboť milosrdenství působí, že smilujeme nad svým bližním.

30. Co jest pokušení.

A neuvod' nás v pokušení. Někteří ačkoliv zhřešili, přece, chtějíce dosáhnouti odpuštění hříchů, vyznávají se a činí pokání nepřičiňují se však, jakby měli, aby neupadli opět do hříchu. Není však slušno, aby někdo hříchy své sice oplakával, čině pokání, a přece nashromažďoval, nad čím by měl plakat, t. j. hřešil. A proto se praví. »Umyj se, čisti buďte« atd. (Is. 1, 16.) A za tím účelem naučil nás Kristus v předešlém, mluvit se za odpuštění hříchů. V této prostě učí nás prositi, abychom mohli se hříchů varovati, abychom totiž nebyli uvedeni v pokušení, jímžto upadáme do hříchů, řka: »neuvod' nás v pokušení«. Při tom tážeme: na trojí. Předně, co jest pokušení; za druhé, jakým způsobem a od koho bývá člověk

pokoušen; za třetí pak, jakým způsobem zbavuje se pokušení. O prvním dlužno věděti, že pokoušeti není nic jiného, jako zkoumati a zkoušeti. Proto pokoušeti člověka jest tolik, jako zkoušeti jeho ctnost. Ctnost pak člověka zkoumá neb zkouší se dvojím způsobem, jakož se požaduje při ctnosti člověka dvojí. Jedno patří k dobrému konání, aby totiž činil dobré; druhé, aby se varoval zlého. »Uchyl se od zlého a čiň dobré.« (Ž. 33, 15.) Zkouší se tedy ctnost člověka někdy v tom, zdali činí dobré, někdy v tom, zdali varuje se zlého. V prvním zkouší se člověk, zdali jest ochoten k dobrému, jako k postu a podobným. Tehdy jest ctnost tvá veliká, jsi-li ochoten k dobrému. A proto zkouší Bůh někdy člověka, ne jakoby neznáma byla jemu ctnost jeho, ale aby všichni ji poznali, aby dán byl dobrý příklad. Tak zkoušel Bůh Abrahama (1. Mojž. 22, 2.) a Joba (1, 12.). A proto sesílá často Bůh soužení na spravedlivé, aby, snášejí-li ho trpělivě, ukázala se jejich ctnost a ve ctnosti se zdokonalili. »Zkušuje vás Hospodin, Bůh váš, aby známo bylo, milujete-li ho, čili nic.« (5. Mojž. 13, 3.) Tak tedy zkouší Bůh, povzbuzuje k dobrému.

31. Příčina pokušení jest trojí. Předně vlastní tělo.

Za druhé zkouší se ctnost člověka sváděním ku zlému; jestliže dobře odporuje a nesvolí, pak jest ctnost jeho veliká; jestliže však člověk podlehne pokušení, pak nemá žádné ctnosti. Takovýmto ale způsobem nikoho Bůh nezkouší, jakož se praví: »Bůh nemůže ke zlému pokoušen býti, sám pak žádného nepokouší.« (Jak. 1. 13.) Nýbrž člověk jest pokoušen od vlastního těla, od ďábla a od světa. Od těla dvojím způsobem. Předně, poněvadž tělo ponouká ku zlému. Neboť tělo vždycky vyhledává své rozkoše, totiž tělesné, jež často jsou hříšné. Kdo trvá v rozkoších tělesných, zanedbává duševní. »Jeden každý bývá pokoušen od své žádosti.« (Jak. 1, 14.) Za druhé pokouší tělo odpuzujíc od dobrého. Neboť duch sám sebou vždycky by se kochal v dobrech duševních, ale tělo obtěžujíc překází duchu. »Tělo, kteréž porušení bere, obtěžuje duši.« (Moudr. 9, 15.) »Libuji sobě v zákoně Božím, podle vnitřního člověka. Ale vidím jiný zákon v údech svých, kterýž odporuje zákonu myslí mé, a jímá mne pod zákon hříchu, jenž jest v údech mých. (Řím. 7, 22.) Toto pokušení,

totiž těla, jest velmi těžké, poněvadž nepřítel náš, t. j. tělo, spojen jest s námi a, jak praví Boëtius, žádná nákaza neškodí účinněji, jako domácí nepřítel, a proto třeba proti němu býti na stráži. »Bděte a modlete se, abyste nevešli v pokušení.« (Mat. 26, 41.)

32. Jinou příčinou pokušení jest ďábel.

Ďábel nejsilněji pokouší. Neboť, pošlapáno-li jest tělo, povstává jiný, totiž ďábel, s nímž velmi mnoho musíme bojovati. »Nebojujeme proti tělu a krvi, ale proti knížatům a mocnostem, proti správcům světa této temnosti.« (Ef. 6, 12.) Proto významně jmenuje se pokušitelem. »Aby snad nepokoušel vás ten, jenž pokouší.« (1. Tess. 3, 5.) V pokušení pak svém počíná si co nejchytřeji. Jako dobrý vojevůdce, jenž obléhá nějakou pevnost, pátrá po jejích slabostech, kteréž chce vydobyti, tak i on pokouší člověka z té strany, kde jest slabým. A proto pokouší ho k těm chybám, k nimž lidé, když přemohli tělo, nejvíce jsou nakloněni, jako k hněvu, k pýše a jiným duchovním chybám.

Protivník váš, ďábel, obchází jako lev řvouc hledaje koho by pohltil.« (1. Petr 5, 8) Ďábel pak pokoušeje činí dvoje, že nepřec stavuje hned tomu, jehož pokouší, nějak zjevné zlo, nýbrž něco, co napohled jest dobrým, aby jej tím alespoň v samém počátku maličko odvrátil od hlavního přec sevzetí; neboť potom snadněji ho přivede k hříchu, když jej, byť i jen o něco odvrátí »I satan proměňuje se v anděla světla. (2. Kor. 11, 14.) A potom, když jej přivede ku hříchu, tak ho sváže, že nepřipustí, aby z hříchu povstal. »Žily nároků jeho jsou spletené.« (Job. 40, 12) Tak tedy dvojí činí ďábel, neboť klame a sklamaného zadržuje ve hříchu.

33. Třetí příčinou pokušení jest svět

I svět pokouší dvojím způsobem. Před přílišnou a nemírnou žádostí po věcech časných »Kůlen všeho zlého jest žádostivost.« (1. Tim. 6, 10.) Za druhé zastrašuje pronásledovatele a tyrany. »My obestřeni jsme tmou.« (Job. 37, 19.) »Všichni, kdož chtějí zbožně býti v Kristu Ježíši, protiventství trpěti budou

2. Tim. 3, 12.) »Nebojte se těch, kteří zaijejí tělo.« (Mat. 10, 28.) Tak tedy zřejmo est, co jest pokušení, jak a od koho bývá lověk pokoušen.

34. Jak býváme zbaveni pokušení.

Dále chceme viděti, jak bývá člověk baven pokušení. Tu dlužno věděti, že Kristus euaučil nás prositi, abychom nebyli pokoueni, ale abychom nebyli uvedeni v pokušení volením. »Pokušení nás nezachvacuj, než lidské.« (1. Kor. 10, 13.) Neboť pokoušenu býti est lidské, ale svoliti, jest dábelské. Ale zdali avádí Bůh ku zlému, když se praví: »A euvod' nás v pokušení.« Odpovídám: slova ato znamenají, že Bůh zlo na nás dopouští, když totiž pro mnohé' hříchy ubírá člověku vou milost, bez níž člověk upadá do hříchu, proto pějeme: »Když by sešla síla má, eopouštěj mne.« (Ž. 70, 9.) Řídí pak lověka ohněm lásky, aby nebyl uveden v pokušení; neboť láska, jakkoliv nepatrná, nůže odporovati všelikému hříchu. »Vody mnohé nemohly uhasiti lásky.« (Pís. Šal. 8, 7.) Dále (řídí nás) světlem rozumu, jímžto

nás poučuje o tom, co máme konati; neboť jak praví mudřec, každý hříšník jest nevědomcem. »Rozum tobě dám a vyučím tě.« (Ž. 31, 8.) O to prosil David, řka: »Osvěť oči mé, abych snad neusnul do smrti, aby snad neřekl nepřítel můj: zvítězil jsem nad ním.« (Ž. 12, 4.) Toho pak dostáváme darem rozumu. A poněvadž ,nesvolíme-li v pokušení zachováme si srdce čisté, dle slov: »Blaho slavení čistého srdce, neboť oni Boha vidět budou.« (Mat. 5, 8.) A následkem toho dojdeme vidění Boha, k němuž kýž on nás přivede.

35. Bůh zbavuje nás čtverým způsobem protivenství tohoto světa.

Ale zbav nás od zlého. Svrchu naučí nás Pán prositi za odpuštění hříchů a jakým způsobem mohli bychom se varovati pokušení tu pak učí nás prositi za ochránění od zlého. A tato prosba jest všeobecná proti všem zlům, totiž hříchům, nemocem a strastem jak praví sv. Augustin. Ale poněvadž o hříchu a pokušení již jsme mluvili, dlužno mluvit o jiných zlech, totiž o všech protivnostech a strastech tohoto světa, jichž zbavuje ná:

Bůh čtverým způsobem. P ř e d n ě, aby vůbec nepřišla strast, ale to stává se zřídka; neboť i svatí trpí na tomto světě, jakož se praví: »Všichni, kdož chtějí zbožně živu býti v Kristu Ježiši protivenství trpěti budou.« (2. Tim. 3, 12.) Než přece někdy uděluje někomu Bůh, aby nebyl trápen zlem, když totiž poznává, že jest slabý a nemůže odporovati; jáko lékař nedává slabému nemocnému ostrých léků. »Aj, nechal jsem před tebou dveře otevřené, jichž nikdo nemůže zavřítí, neboť máš málo síly.« (Zj. sv. Jana 2, 8.) Ve vlasti nebeské pak bude to všeobecné, že žádný tam nebude soužen. »Z šesti soužení,« totiž vezdejšího života, jenž dělí se na šest věků, »vysvobodí tě a v sedmém nedotkne se tebe zlé.« (Job. 5, 19.) »Nebudou lačněti ani žízniti více.« (Zj. sv. Jana 7, 16.) Za druhé zbavuje nás, když nás potěšuje v soužení. Neboť kdyby Bůh nepotěšil, nemohl by člověk vydržeti, »Nad míru jsme byli obtíženi, nad možnost naši.« (2. Kor. 1, 8). »Ale Bůh, jenž potěší ponížené, potěšil nás.« (2. Kor. 7, 6.) »Podle množství bolestí mých v srdci mém potěšování tvá obveselovala duši mou.« (Ž. 93, 19.) Za třetí, poněvadž činí trpícím tolik dobrého, že zapominají na zlé. »Po bouři činíš utišení.« (Tob. 3, 22.) Tak tedy nemusíme

se báti strastí a soužení tohoto světa, poněvadž snadno se snáší, jak pro spojenou s nimi útěchu, tak pro krátkost, »Neboť toto nynější kratičké a lehké soužení naše působí v nás převelmi velikou váhu slávy věčné« (2. Kor. 4, 17.), poněvadž tím dojdeme života věčného. Za čtvrté, poněvadž pokušení a soužení obrací se na dobré; a proto nepraví: »Zbav nás soužení,« nýbrž »zlého«; neboť soužením zasluhují si svatí korunu: a proto se chlubí soužením: »A netoliko to, ale chlubíme se také soužením, vědouce, že soužení trpělivost působí.« (Řím. 5, 3.) »V čas soužení hříchy odpouštíš.« (Tob. 3. 13.) Bůh tedy člověka zbavuje zlého a soužení, obrací je v dobré, což jest znamením největší moudrosti. Moudrý řídí zlé k dobrému; a to stává se trpělivostí v souženích. Ostatní ctnosti používají dobra, trpělivost ale zla; a proto jen ve zlém, t. j. v protivnostech, jest potřebna. »Umění muže po trpělivosti poznáno bývá.« (Přísl. 19, 11.) A proto Duch sv. působí darem moudrosti, že prosíme, a tím docházíme blahoslavenství, k němuž řídí pokoj; neboť trpělivostí nabýváme pokoje, jak ve štěstí, tak v neštěstí. A proto pokojnými nazývají se synové Boží, poněvadž jsou podobní Bohu. Neboť jako Bohu nemůže nic škoditi, tak i jim, ani štěstí,

ani neštěstí ; tudíž ›blahoslavení pokojní, neboť oni synové Boží slouží budou.« (Mat. 3, 9.)

›Amen« jest všeobecné potvrzení všech proseb.

36. Stručný výklad celé modlitby „Otčenáše“.

Aby souhrnem mohla býti vyložena, dlužno věděti, že v modlitbě Páně obsaženo jest všechno, čeho si žádáme a čeho se chráníme. Mezi pak vším žádoucím to se žádá více, co se více miluje, a to jest Bůh, a proto napřed prosíš o slávu Boží, říkáje: ›Posvět se jméno tvé.« Od Boha pak žádati se má trojí, vztahující se k tobě. Předně, abys došel života věčného; o to prosíš, říkáje: ›Přijď království tvé.« Za druhé, abys plnil vůli Boží a spravedlnost; o to prosíš, říkáje: ›Buď vůle tvá, jako v nebi, tak i na zemi.« Za třetí, abys měl věci potřebné k životu; o to prosíš, říkáje: ›Chléb náš vezdejší dej nám dnes.« O těchto třech pravil Pán: ›Hleďte nejprve království Boží« o prvním; ›a spravedlnost jeho« o druhém; ›a to vše bude vám přidáno« o třetím. Těch věcí dlužno se varovati, které odporují dobru. Dobro pak

především žádoucné jest, jak jsme již pravili, čtvero. Předně sláva Boží, a té nemůže žádné zlo odporovati. (Job. 35, 6.): »Jestliže bys hřešil, co mu uškodíš pak-li spravedlivě dělati budeš, co daruješ jemu?« Neboť jak ze zla, když ho trestá, tak i z dobra, když ho odměňuje, vyplývá sláva Boží. Druhé dobro jest život věčný; a tomuto odporuje hřích, poněvadž hříchem se pozbývá; a proto, abychom ho odstranili, říkáme: »Odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům. Třetí dobro jest spravedlnost a dobré skutky; a tomu odporuje pokušení, neboť pokušení překáží nám v dobrých skutcích; a za odstranění jeho prosíme: »A neuvod' nás v pokušení.« Čtvrtým dobrem jsou dobra potřebná; a tomu odporují protivenství a soužení; a za jejich odstranění prosíme: »Ale zbav nás od zlého.« Amen.

O B S A H :

	Strana
1. Modlitba Páně jest modlitba bezpečná	3
2. Modlitba Páně jest modlitba pravá	4
3. Modlitba Páně jest modlitba spořádaná	5
4. Modlitba Páně jest modlitba zbožná	5
5. Modlitba Páně jest modlitba pokorná	6
6. Účinek modlitby jest trojí	7
7. Jak jest Bůh otcem naším	8
8. Jaké jsou povinnosti naše k Bohu Otci	9
9. Co povinni jsme blížnímu	10
10. Důvěra jest nejlepší přípravou k modlitbě a doporučuje se nám slovy: »jenž jsi na nebesích«	11
11. Prosba první. Vlastnosti jména Božího	16
12. Svatým může se něco zvátí na trojí způsob	17
13. Prosba druhá pochází z citu zbožnosti	19
14. V druhé prosbě žádáme předně, aby spravedliví se obrátili hříšníci potrestáni a smrt zkažena byla	20
15. Prosíme dále, abychom účastnými se stali krá- lovství nebeského	21
16. Prosíme za třetí, aby nekraloval v nás hřích, ale Bůh sám	23
17. Dar umění povzbuzuje nás k prosbě třetí	24
18. Bůh chce, abychom měli život věčný	26

19. Jiná vůle Boží jest, abychom zachovávali jeho přikázání	27
20. Bůh chce, abychom navrátili se k tomu stavu, v němž stvořen byl první člověk	29
21. Říkajíce: »buď vůle tvá«, modlíme se, aby se splnila vůle Boží také v těle našem	30
22. Darem síly jsme poučováni prositi o chléb vezdejší	31
23. Prvními třemi prosbami prosíme o věci duchovní, ve čtvrté o časné, při čemž máme se varovati pěti chyb	32
24. Jiný chléb, dvojí	36
25. Duch sv. radí, abychom prosili Boha za odpuštění hříchů	37
26. Pátá prosba nás učí, že máme vždycky se báti a pokornými býti	38
27. Prosba tato povzbuzuje v nás naději	39
28. Vina odpouští se lítostí, tresty však časné zpo- vědí a odpustky	40
29. Neodpustíme-li svým vinníkům, ani nám nebude odpuštěno	42
30. Co jest pokušení	44
31. Příčina pokušení jest trojí. Předně vlastní tělo	46
32. Jinou příčinou pokušení jest ďábel	47
33. Třetí příčinou pokušení jest svět	48
34. Jak býváme zbaveni pokušení	49
35. Bůh zbavuje nás čtverým způsobem protivenství tohoto světa	50
36. Stručný výklad celé modlitby »Otčenáše«	53